

EEDER
EDEBÎ ELEŞTİRİ DERGİSİ
ISSN: 2602-4616

Cilt IV, Sayı II, Ekim 2020

Makale Adı /Article Name

Caryl Phillips'in Seçilmiş Romanlarında Sömürge ve Kölelik Deneyimlerinin Travmatik Karakteri*	The Traumatic Character of the Colonial and Slavery Experiences in Caryl Phillips's Selected Novels
--	---

Yazar

Mehmet GÜNEŞ

Arş. Gör. Dr., Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı
Bölümü, mgunes@harran.edu.tr  ORCID: 0000-0002-6579-6359

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 10.06.2020

Kabul Tarihi: 15.07.2020

Yayın Tarihi: 25.10.2020

DOI: 10.31465/eeder.750720

Sayfa Aralığı: 151-166

Kaynak Gösterme

Güneş, Mehmet (2020). "Caryl Phillips'in Seçilmiş Romanlarında Sömürge ve Kölelik Deneyimlerinin Travmatik Karakteri", *Edebî Eleştiri Dergisi*, C IV, S II, s. 137-150.

* Bu makale, Caryl Phillips'in *The Final Passage*, *Crossing the River*, Cambridge ve *The Lost Child* Romanlarında Psikolojik, Kültürel ve Tarihsel Travma başlığıyla, Doç. Dr. Kubilay Geçikli danışmanlığında Mehmet Güneş tarafından 2020 yılında tamamlanmış olan doktora tezinden üretilmiştir.

ÖZ

Bu çalışma, sömürgecilik ve köleliğin Caryl Phillips'in romanlarındaki karakterler üzerinde yarattığı travmatik sonuçları irdelemek ve bu karakterlerin iki kültür arasındaki sıkışmışlık duygusunun üstesinden gelmek için ne tür bir çaba sarf ettiklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Phillips'in *The Final Passage* ve *Crossing the River* romanlarındaki karakterlerin kölelikten sonra yaşadığı kültürel ve psikolojik travmayı araştırmak için postkolonyal bir teorik bakış açısı kullanılmış ve bu travmaların karakterlerin kendi kültürel kimliklerinin oluşumu üzerindeki etkisini analiz edilmiştir. Bu romanlar boyunca travma sebebi, karakterlerin aidiyet duygusu ile ilgili yaşadıkları problemlerdir. Travmanın temel unsuru, toplumdan ve kendi kültürlerinden yabancılaşmaya yol açan ayrılık ve mekânsızlaşmadır. Dolayısıyla, diasporik kimlik ve aidiyetsizlik travmanın nedenidir. Yeni bir vatani ve yeni bir kimliği benimsemeye ısrar eden Nash, Martha ve Travis bunda başarısız olurlar. Ait olmaya çalıştıkları sürece unutmaları gerektiğinin farkında olan karakterler unutmaları gerektiğini anladıklarında ise hatırlamaktan kaçınmazlar. Kölelik ve sömürgecilik konularının, travma teorisi ışığında ele alındığı bu çalışmada amaç, diasporik yaşamların kimlik bunalımını ve aidiyetsizlik problemlerini okuyucuya göstermektir.

Anahtar Kelimeler: Caryl Phillips, Travma, Diaspora, Kölelik, Kimlik.

ABSTRACT

This study aims to analyze the traumatic effects of colonialism and slavery on the characters of Caryl Phillips's novels and to depict their struggle to overcome their sense of living in-between two cultures. A postcolonial theoretical perspective was used to investigate the cultural and psychological trauma of the characters in Phillips's *The Final Passage* and *Crossing the River* after slavery, and the effect of these traumas on the formation of their own cultural identity. Throughout these novels, the reason for trauma is the problems the characters experience regarding their sense of belonging. The main element of trauma is separation and displacement that lead to alienation from society and their own culture. Therefore, diasporic identity and lack of identity are the causes of trauma. Nash, Martha and Travis fail to insist on adopting a new homeland and a new identity. Characters who are aware that they should forget as long as they try to belong cannot escape from understanding how to remember when they understand that they should forget. The aim of this study, in which slavery and colonialism issues are dealt with in the light of trauma theory, is to show the identity crisis and belonging problems of diasporic lives to the reader.

Keywords: Caryl Phillips, Trauma, Diaspora, Slavery, Identity.

GİRİŞ

Doğu Karayip adası St Kitts'de 13 Mart 1958'de dünyaya gelen ve henüz birkaç aylıkken ailesi tarafından İngiltere'ye götürülen Phillips, çocukluğunun büyük bir kısmını geçirdiği İngiliz toplumsal yaşamına uyum sağlamaya çalışsa da, yıllar geçtikçe bunun nafile bir çaba olduğunun ve ten rengi nedeniyle ötekileştirilerek toplumsal dışlanmışlık duygusu yaşamaya maruz bırakıldığının farkına varır. Yaşadığı bütün olumsuz deneyimler onun kendisini ailesinin ana vatani olan Karayipler'den bağımsız düşünemesine engel olmaz ve İngiltere'de büyümesine rağmen oraya bir aidiyet duygusu besleyen Karayip kökenli İngiliz yazar Caryl Phillips, yazar olmaya nasıl karar verdiğini şöyle açıklar:

“Okumak istediğim şeyler yoktu. Beni kapsayan ve benim gibi insanların durumuyla ilgili şeyleri okumak istedim. Üniversitede, Pinter, Shakespeare, Tennessee Williams ve Ibsen tarafından yazılan oyunları yönetiyordum. Hepsini sevdim, ama bir gün yerel kitapevinin drama bölümündeyken kendim ve İngiltere'de büyümüş siyah çocuklarla ilgili bir şeyler düşündüm. Siyah

İngilizlerin oynadığı birkaç oyun vardı ve *A Taste of Honey* adlı çok güzel bir Shelagh Delaney oyununda siyah bir karakter bulunuyordu. Oyunu okuyup filmi izledikten sonra belki kendim de böyle bir oyun üretirim diye düşündüm. Sonra söyleyecek bir şeylerimin olduğunu anladım. Bu benim ikinci yılın sonunda oldu. Son ve üçüncü senemden önce Amerika'ya geldim, sonunda burada siyah insanlar tarafından yazılan kitapları okumaya başladım, evet, neden yazmayı düşünmedim?" (Yelin, 2009:52)

İnatçı ve geçimsiz bir çift olan anne babasının İngiltere'ye göç ettikten sonra maruz kaldıkları baskılar karşısında boşanmaları ve sonrasında velayetini alan annesinin hastalanıp yatağa düşmesi karşısında büyük bir travma geçiren Phillips, aile sevgisinden mahrum bir şekilde büyümenin üzüntüsünü yaşamıştır. Çocukluk döneminde yaşadığı travmalar yazarın kişiliğinin ve düşünce dünyasının oluşmasında etkin rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşından sonra, dünyanın farklı yerlerinden çok sayıda insan İngiltere'ye göç etti; bunların çoğu Karayipler ve Hindistan gibi eski İngiliz kolonilerinden gelmiştir. Çalışmalarının hayali üçgeni atalarının Afrika'sı, doğduğu Karayipler, yetiştiği Britanya ve yaşadığı Amerika Birleşik Devletleri tarafından oluşturulan Caryl Phillips'e göre, "insanların istikametlerini İngiltere'ye çevirmelerinin ve onu tek kurtuluş yolu olarak görmelerinin sebebi, sömürgecilik dönemindeki İngiliz diline, dinine ve kültürüne aşina olmalarıydı." (Phillips, 1999:114)

İster ırk ayrımları, ister tür farklılıkları veya coğrafi kimlikler açısından olsun, Phillips her zaman sınırları zorlayarak farklı etiketlerle anılmaktan hoşlanır. O, zaman içinde birden çok yurt ile hemen ortaklığa dönüşen bir evsizlik duygusuna dayanan bir kozmopolitanizmi temsil eder. Tek bir kimlikle anılmak yerine farklı aidiyet içeren etiketlerle anılmak her Karayipli yazar gibi Phillips'in de kaderi haline gelmiştir: "İnsanlar benim İngiliz olduğumu söylerse, tamam derim, Karayipli olduğumu söylerlerse tamam derim çünkü ben ikisiyim." (Jaggi, 1994:29) Travma, postmodern zamanlar olarak nitelenen 1980 sonrası dönemde ortaya çıkan kimlik ve kimlik siyaseti açısından da belirleyici bir öneme sahiptir. Değişken bir kimlik algısına sahip olmak zaman içinde toplumsal travmaya neden olabildiği gibi, toplumun yapısı içinde kolektif travma olarak algılanan bir olgu da kimliğin özünde ve doğasında değişkenlik yaratır. Karayip kökenli olduğu ve siyah bir ten rengi yüzünden kendisine ayrımcılık yapıldığını düşünen Phillips, yaşadıklarından hareketle travma ile kimlik arasında doğrudan bir geçişliliğin, aralarında çok ince bir çizginin olduğunu sonucuna varır.

En erken kullanımında travma vücudun dokularına yapılan bir darbe olarak kabul edilmiştir. Freud travmayı, beynin dışsal bir uyarıcıya karşı geliştirdiği oldukça seçici bir hassasiyetin sonucu olarak tanımlamaktadır. Ona göre travma, tenin ve zihnin koruyucu kabuğunu yarıp geçecek kadar kuvvetli, zihinsel olarak yeterli bir şekilde işlenemeyen ve tüm organizmayı etkileyen bir stres kaynağıdır. Bebeklikten ölüme kadar olan süreçte birçok acı deneyimle başa çıkmak zorunda olan insanın zorlukla başa çıkma becerisinin bir kısmı da zorluklarla başa çıkma deneyiminden gelmektedir. Fakat ani bir deneyim için kişi zihinsel olarak hazır olmadığından kişinin bu deneyimi yeterli bir şekilde işlemesi mümkün değildir. Anidenlik, travmatik olayın özündeki bileşendir. Psikanalize giriş seminerlerinde Freud travmayı şu şekilde açıklar:

“Biz kısa zamanda ruhsal yaşamı pek çok uyararla karşı karşıya bırakan, dolayısıyla bu uyarılarla normal yoldan başa çıkılamamasına ya da hastalarca üzerlerinde çalışılıp kendilerine mal edilememesine, eldeki enerjinin ruhsal dağılımında bozukluklara neden olan her yaşantıyı travmatik olarak nitelendirmekteyiz. Aradaki benzerlik [nevroz ve travmatik nevrozlar], nevrozlu hastalarımızın takılıp kaldıkları yaşantıları da travmatik diye nitelendirmemize yol açıyor.” (Freud, 2013:53)

Psikolojik travma, zihnin dokularına bir darbe anlamına gelir ve travma kavramının çok daha yeni bir kavrayışını oluşturur. Psikolojik travma, rüyalar, kabuslar, halüsinasyonlar ve geri dönüşlerde sürekli olarak yeniden yaşanmakta olan büyük bir yaralanma deneyimini içermektedir. Travma, birey ve toplum arasındaki bağları, anlam ve inanç sistemleri arasındaki ilişkiyi temelinden sarsar. Judith Herman, *Travma ve İyileşme* adlı eserinde bu durumu şöyle dile getirir:

“Travmatik olaylar temel insan ilişkilerinde sorun yaratır. Aile, arkadaşlık, sevgi ve toplum bağlarını kırar. Başkalarıyla ilişkileri biçimlendiren ve destekleyen kendilik yapısını paramparça eder. İnsan deneyimine anlam veren inanç sistemlerinin altını oyar. Kurbanın doğal ve ilahi düzene olana inancını zedeler ve kurbanı varoluşsal bir kriz durumuna sokar.” (Herman, 2015:67)

Yirminci yüzyılın sonlarındaki travma tartışmaları aynı zamanda, hem bireysel hem toplumsal travmatik deneyimleri edebiyatta yansıtmaya yollarını da araştırmaktadır. Kişisel seviyede travma yaşamış birçok kişi, hikâyelerde deneyimlerini anlatma teşebbüslerinin olayların aktarımının yetersiz bir biçimi olarak ortaya çıkacağını düşünmektedir. Hikâye, travmatik deneyimlerin baskın doğasını kapsamak için çok sert bir yapı olarak algılanmaktadır. Fakat hikâyeye aynı zamanda iki çok önemli neden yüzünden gerekli bir yöntemdir. Öncelikle travma yaşayan insanlar, deneyimlerini kronolojik bir sıra içerisinde tertipleyerek travmalarını çözümlmeleri için gerekli olduğuna inanmaktadır. İkinci olarak, hikâyedeki travma yansımalarının özellikle daha sonraki nesillerin olayları anlaması için gerekli olduğu düşünülmektedir. Günümüz edebi kuramcıları, edebi eserlerdeki travmanın ve anıların psikolojik yönlerini araştırmanın, postkolonyal toplumlarda sorunlu olarak kalmış alanlara yaklaşabilmek için bir yol sağlayacağını savunmuşlardır: “Dekonstrüktif ve psikanalitik bilimlerin anlayışlarını travmatik geçmişe tanıklık yapan kültürel eserlerin analizlerine uygulayarak, eleştirilenler anlama ve yansıtmayı sağlayabilecek aşırı olaylara ve deneyimlere ulaşım sağlayabileceklerdir.” (Craps ve Buelens, 2008:4)

Travma çalışmaları içerisindeki iki çelişen teori, travmanın sözel olarak ifade edilebileceği ya da travmatik deneyimin sonrasında açıklanabileceği arasında ilişki kurmaktadır. Bir taraftan Cathy Caruth'un çalışmaları travmayı kelimeleştirilenin imkansızlığını vurgular ve travma geçirmiş insanı daima tehlikelere açık bir şekilde bırakan ve hatıralarını dayanabilecekleri bir şekilde geri getirme konusunda daimî bir mücadeleye hapseden süregelen bir etki olduğunu savunur. Diğer tarafta ise Judith Herman ise travmadan sonra hikâyeyi oluşturmanın, bireylere, bu deneyimle birlikte iyileşmeye yönelme konusunda yardım etmenin yolu olarak görür. Irene Visser, bu iki farklı yaklaşımı travmanın “aporetik” ve “terapatik” görüşü olarak adlandırır. Phillips'in travmasını her gün yeniden yaşaması kendisinde ve geçmişinde huzur bulmasını engeller. Bu yüzden yaklaşımı aporetiktir çünkü acı

dolu geçmişinde yaşamını devam ettirebilecek hiçbir çözüm ya da umut vadeden bir yol bulamaz. Modern Karayiplerin her yönünde geçmişini görür ve bu şehrin modern sakinleriyle arasında bir köprü kurmayı ya da yansıtmış olduğu postkolonyal Karayiplerle tanımlayacak herhangi bir yol bulmayı reddeder.

Önemli bir biçimde, travma teorisindeki hem aporetik hem de terapatik yaklaşımlar, travma deneyiminin merkezinde hafızanın olduğunu kabul etmektedir. Psikolojik hatıraların aksine, travma vücutta tekrardan deneyimlendiği için, bedensel hatıralar genellikle kurbanın kendi görüntüsünde sinsî etkiler üreten kolektif ve sosyal boyutlar da eklemektedir. (Craps ve Buelens, 2008:3) Özellikle postkolonyal ve diasporik metinlerde, herhangi bir şekilde sorumluluğunu kabul etme veya adaleti yeniden sağlamak için başvurulacak bir yerin olmadığı, adaletsizliklerin ve acıların tüm toplumun tarihi gerçeği olarak kaldığı bir dünyada şiddet ve zulüm anılarıyla yaşayan bireyler için yankılar vardır. Failleri cezalandırılmaz ve kurbanlar akıllarından hiç çıkmayan tüm acılarıyla ve kırgınlıklarıyla hayatlarını devam ettirmeye çalışırlar.

Postkolonyal travma anlatılarında şifa bulmaya yönelik bir özlem ve geçmişin acı deneyimlerinden kurtulmaya duyulan umudun yanı sıra biçimsel parçalanmışlıklar da dikkati çekmektedir. Postkolonyal bir metinde travmaya yaklaşırken travma teorisinin bir çelişkisi olarak dikkati çeken bu durumla karşılaşmaktadır. Bu çelişki, travmanın birbiriyle çelişen iki görüşünden kaynaklanmaktadır: bir yandan kültürel travma çalışmalarında baskın model olarak kalan Cathy Caruth ve Geoffrey Hartman'ın karakterize ettiği eğilim travmanın erişilemez ve konuşulmayacak bir deneyim olduğunu belirtirken; öte yanda ise, Judith Herman'ın çalışmasıyla ilişkili olarak travma teorisindeki karşıtlık, "anlatının, güçlü ve güçlendirici bir tedavi aracı olduğunu, travmatik deneyimin entegrasyonunu sağladığını, tedavi ve iyileşmeye yardımcı olduğunu" (Visser, 2011:274) öne sürmektedir.

Postkolonyal kimlik ve ulus oluşumundaki paradoks, tarihi-kültürel hafıza ve kimlik temelindeki şiddet yüzünden genel olarak travmatik olarak görünmektedir. Ulusalcılık, bağımsız bir topluluk oluşturmak için aynı ırkı, kültürü ve dili paylaşan insan topluluğunun arzusudur. Aynı zamanda kendi ülkesi için sevgi ve gurur hislerini de barındırmaktadır. İkinci Dünya Savaşından sonra 1960'lı yıllarda, koloni altındaki topluluklar çoğunluk içindeki bir tür homojenlik ile birleşerek sömürgeci ülke gibi ortak bir düşmana karşı bir araya gelmişlerdir. Birleştirici bir unsur haline geldiği 1960'lı yıllarda ulusalcılık Asya ve Afrika'da başarılı anti-kolonyal mücadelenin bir özelliği olarak düşünülmüştür. Çelişkili bir biçimde, ulusalcılığın beklenmedik bu durumu postkolonyal dünyada oldukça değişken miraslar ortaya çıkarmıştır. Başlangıçtaki postkolonyal ulusalcılık sorunu, homojen ya da yek pare ulusal kimlikle ilgili belirgin kaygılar büyük oranda toplumsal ve etnik şiddetin ortaya çıkmasıyla tarihi-kültürel travmalara neden olmuştur. Sonradan bağımsızlığını kazanan bu uluslar, kendi aralarında aynı sömürgeci ideolojileri taşıyan etnik kimlik ya da aşağılık kompleksi, aşağılanma, sivil savaş şeklinde sömürgecilik ve ırkçılık sorunlarıyla yüz yüze gelmiştir.

Tarihsel travma en spesifik olarak belirli bir kültürel grup tarafından deneyimlenen çok kuşaklı travma olarak tanımlanmaktadır. Tarihsel travma durumunun oluşması için, sömürgeciler ve sömürgeleştirilenler ile arasındaki

ilişkiden bağımsız olarak, var olan nüfusta sömürgeciliğin etkilerinin psikolojik travma üretmek için yeterli olması gerekir. Tarihsel travma bağlamında kültürel korunma çok önemli bir işleve sahiptir. Kültürel korunma, geleneksel değerleri aşılama, kültürel farkındalığı arttırma, toplumun, ailenin ve ruhun sağlıklı bir şekilde yeniden bağlanarak genel refahın teşvik edilmesi yoluyla şimdiki zamanın geçmişe bağlanmasına yardımcı olur.

1. THE FINAL PASSAGE ROMANINDA GÖÇ MERKEZLİ KÜLTÜREL TRAVMA

Göç, on beşinci yüzyıldan itibaren bölgeye farklı kıtalardan halkların zorla ve aşırı güç kullanılarak getirilmesinden bu yana Karayipler deneyiminin merkezinde kalmıştır. İngiliz Karayip kolonilerinin sakinleri her zaman kendilerini İngiliz olarak görmüşlerdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iş bulmak veya kariyer peşinde koşmak için İngiltere'ye geldiklerinde, İngilizlerin onları yabancı olarak gördüklerini keşfettiler. Karayipler bölgesi pek çok açıdan son derece farklı olsa da, Britanya'daki birçok Karayipli, ten rengi temelinde insanlar arasında farklılaşmaya vurgu yapan bir sosyal iklimin sonucu olarak çok benzer deneyimlere sahiptir. Bu türden paylaşılan deneyimler, açık ve gizli ırkçılık, ayrımcılık, önyargılar ve kalıp yargıların güçlendirilmesini kapsamaktadır. Phillips ilk dönem eserlerinde Karayip bölgesinin karmaşık tarihinden kaynaklanan sürgün ve göç temalarını ele alır:

“İlk Karayip göçmenlerinin eserleri gibi, onun ilk romanları, hem erken dönem göçmenlerin hem de geri dönenlerin sıkıntılarını ve hayal kırıklıklarını temalaştırmaktadır. İlk dönem romanları hem anavatanları hem de ev sahibi kültürleri mitolojik unsurlardan arındırırken, aynı zamanda gelenek ve modernlik, komünalizm ve bireycilik ya da maneviyat ve rasyonellik arasındaki çatışmayı sorunsallaştırıyor.” (King, 2004:32)

Malcolm X Edebiyat Ödülü'nü kazandığı ilk romanı *The Final Passage* Batı Hint Adaları'ndan İngiltere'ye gerçekleşen yoğun göç dalgasını, Leila Preston adında genç bir kadının deneyimi yoluyla ele almaktadır. Kocas Michael ve oğlu Calvin ile birlikte göç ettikleri İngiltere'de bağnazlık, ırkçılık ve yoksullukla karşılaşan romanın kadın ana karakteri Leila, babası bilinmeyen ve çifte baskıyla karşı karşıya olan melez bir kız olarak roman boyunca bir yandan sömürgeciliğin, diğer yandan ise erkek egemenliğinin kurbanıdır. Annesinin hastalığı sonrası Kocas Michael ile birlikte İngiltere'ye göç etmeye karar veren Leila, büyük bir beklenti ve umutla vardığı limanda kendi halkının kadınlarına son kez alaycı bir tavırla bakar:

“6.30'da liman bir renk alevi ve karışıklık içindeydi. Parlak sarılar ve ışıltılı kırmızılar, tatlı kokular ve meyve suları, toprağa karşı sürüklenip yoğun yeşil bitki örtüsünün ağırlığı altında sızlayan kendi üzerindeki bütün dağlara bakan tembel derin bir deniz. Leila, kadınların yiyeceklerini satarken küfredişlerini, itişmelerini ve gülüşmelerini izledi.” (Phillips, 1985:9)

Batı Hint Adaları'ndan İngiltere'ye gerçekleştirilen göç hareketi çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. İngiltere'ye gelen ilk Karayipliler, İngiliz ailelerine hizmetkâr olmak için 18. yüzyılda ithal edilen kölelerdir. 1833 yılında köleliğin resmen yasaklanması nedeniyle köle ticareti sona ermiş ve 19. yüzyılda İngiltere'ye Batı Hint Adaları'ndan çoğunlukla denizciler, öğrenciler ve eğlence düşkünü kişiler gelmeye başlamıştır. Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde, kendilerine özellikle

savaş sanayisinde ve deniz donanmasında ihtiyaç duyulan siyahi göçmenler savaş biter bitmez gereksiz görülmeye başlanmış ve toplumdan temizlenmesi gereken parazitler olarak işlerinden kovulmuşlardır. İngiltere'ye göç etme hareketi, göçmenlerin Karayipler'deki sorunlarına bir çözüm getirmedeği gibi onları kültürel bir travmanın içine de sokar. "Aynı şekilde, İngiltere'ye yapılan bir yolculuk da sömürgeciliğin miras bıraktığı rahatsızlığı sihirli bir şekilde tedavi etmez. Aksine, sadece kısa vadede daha da kötüye gidiyor gibi görünür." (Ledent, 2002:25) Leila'nın yaşam hikâyesi, bu fenomenin uygun bir örneğini sunmaktadır.

Tarihsiz bir halk zamandan kurtarılmaz, çünkü tarih zamansız anlar dizisidir. Böylece ışık kışın bir öğleden sonra, تنها bir tapınakta kendini göstermezken, tarih şimdi ve İngiltere'dir." (Phillips, 1985:5) Eliot'un *'Little Gidding'* adlı eserinden kullandığı bu alıntıyla Phillips, İngiltere'ye doğru olan Karayip göçünün zamansız ve döngüsel bir süreç olduğunu ima etmiş görünmektedir. Bu alıntıda kullanılan ifadeler, insanların Karayip adalarından göç edişini ve özellikle İngiltere'de maruz kaldıkları tavır ve davranışlara göndermede bulunmaktadır. Daha İngiltere'ye gitmeden kendilerini bir telaş ve tedirginlik atmosferine sokan Leila ile Michael, kendilerini bekleyen sondan habersiz bir şekilde umuda çıkmanın yarattığı heyecan sonucunda burada geçirdikleri zamanı unutmak isterler: "Dış dünyanın camın yanından geçerken yaptığı hız, hayatı bir bulanıklığa indirdi; bu, geçen senenin tüm hafızasını zihninden silmek için kendi arzusunu yansıtıyordu." (Phillips, 1985:16)

Leila'nın arkadaşı Millie, kendi anavatanları için sahip olmaları gerektiğini düşündüğü saygı ve sevgi eksikliğine vurguda bulunurken Michael'ın dedesi ise ayrılmadan önce Michael ile konuşur ve ona geçmişin ve köklerinin önemini unutmamayı öğretmeye çalışır. Michael'a kültürel hafızanın önemini öğretmeye çalışır ve geride bıraktıkları değerleri unutmaması gerektiği yönünde tavsiyelerde bulunur:

Hırslı bir şekilde buradan gidişin sana güzellikten kaçmak zorunda olduğunu öğretecek, Michael. Panama? Kosta Rika? Brezilya? Amerika? İngiltere? Belki Kanada? Batı Hintli adam her zaman adalarını terk etmek zorundadır çünkü onun için burada hiçbir şey kalmaz, ama ayrıldığınızda, bizim gibi olmayın oğlum. Yerin bir parçasını seninle birlikte geri getir. Hırslı bir şekilde buradan gidişin sana güzellikten kaçmak zorunda olduğunu öğretecek ve nereye gidersen git, hatırla beni, oğlum. Beni Hatırla." (Phillips, 1985:42)

İngiltere'ye gidene kadar kim olduklarını bilmeyen Batı Hintli bireyler olarak orada olmak, Leila ve Michael'a İngilizler ile olan ilişkilerini daha net bir şekilde görme olanağı sağlar ve kendilerinde yıllardır devam eden travmatik yurt arayışını yeniden uyandırır. Kent yaşamının en tipik özelliklerinden olan hız karşısında korkuya kapılan Leila ve Michael, otomatik bir şekilde birbiri ardı sıra gelen arabalar ve birbirlerinin yüzlerine bile bakmadan koşuşturan insanlar nedeniyle şehrin ve buradaki yaşamın ritmine ayak uydurmak zorunda olduklarını anlarlar. Hayatın normal akışı içinde yer alabilmek için insani ilişkilerinden taviz vermek zorunda kalan Leila ve Michael kendilerini adeta robotlaşmış birer makine gibi görmeye başlarlar. Göç sonrası kendilerini bir anda içinde buldukları bu kaos ortamı onları vatan ve aidiyet noktasında büyük bir belirsizliğin içine hapsedse de zamanla bu duruma alışmaları gerektiğinin farkına varırlar: "Göç, korkulacak bir kelime değildir, çünkü Karayip halkı, damarlarındaki kanın huzursuzca birleşmesiyle ortaya

çıkan “vatan” biçimleri arasında sonsuza dek hareket eder, bu da aşkınlık ve bağlanabilirliği ortaya koyan saf olmayan bir karışımdır.” (Phillips, 2001:131)

Annesinin hastalığı beklenmedik İngiltere seyahati ile birleşince, Leila hayatını tam bir başarısızlık olarak görür ve bu yüzden hem annesinin yanında olmak hem de yeni bir başlangıç yapmak için İngiltere'ye taşınmaya karar verir. “Önceki gece, Leila, İngiltere'nin geçen yılın acısından sonra yeni bir başlangıç olabilmesi için yanına adayı hatırlatacak mümkün olduğunca çok az şey alması gerektiğine karar vermişti.” (Phillips, 1985:15) Michael Leila'ya karşı aşağılık duyguları besler ve diğer insanlara olduğu gibi kendisine karşı da nefret doludur. Leila'yı, başına gelen bütün talihsizliklerden sorumlusu olarak gördüğü için suçlar:

“Neden beni herhangi bir eşin yapması gerektiği gibi destekleyemiyorsun? ‘Michael, bence bu iyi bir fikir’, ya da ‘Michael, bir risk veya bunun gibi bir şey olduğunu bilmeme rağmen, biraz hırs ve gayret göstermeden gurur duyuyorum’ diye neden konuşmazsın. Diğer dostların onlara yardım eden eşleri var, neden farklı olmalıyım? Niye ya? ‘Yani Calvin’le ilgilendiğimi düşünmüyorsun o zaman neyle ilgilendiğimi düşünüyorsun?’ diye bağırdı Michael. ‘Planladığım şeyin oğlumun yararına ya da ne için olduğunu düşünmüyorsun!’ Çünkü annesi, benimle evlenerek bana bir iyilik yaptığını düşünen bencil ve üst düzey bir eşek.” (Phillips, 1985:87)

Londra'ya gelir gelmez, Michael bütün korkularını unuttur ve karısının aksine yurtdışındaki yeni başlangıcın tadını çıkarıyor gibi görünür. Adadan ayrılmadan önce, İngiltere'de hayatlarının nasıl olacağına dair tahminde bulunan Leila ve Michael'ın vizyonları çok idealist olsa da, diğerleri onlara madalyonun diğer yüzünü göstermeye çalışır. Her ikisi de İngiltere'yi bir fırsatlar ve refah ülkesi olarak görür, ancak bunun ten renginin beyaz olması durumunda geçerli olduğunu fark edemezler. En azından, yaptıkları yolculuk onların gerçekten nereye ait olduklarını anlamalarını sağlar: “Batı Hintli İngiltere'ye gidene kadar kim olduğunu bilemez” (Nyitsotemve, 2009:5) Toplumun onları gerçek üyeleri olarak kabul etme konusundaki isteksizliğini fark etmeleri, doğal olarak kendilerini bu soğuk ve düşmanca ülkede barındırmanın başka yollarını aramaya iter. Göçmenlerin çoğu, maddi kaynaklarının yetersizliği ya da bekledikleri para olmadan adalarına geri dönmelerini engelleyen gururları nedeniyle kökenlerine geri dönemez. Birçoğu ailelerinin ve arkadaşlarının geride kalmasına izin verdiklerinde, ait olma ihtiyaçları, İngiltere'ye giden ilk nesil göçmenler için tipik olan alternatif bir toplulukta tam olarak ifadesini bulur.

Leila'nın karakteri bize göçmen kadınların sömürge ya da sömürge sonrası ülkelerden gelen durumlarının ne kadar karmaşık ve zor olduğunu anlattığı için romanda cinsiyet son derece önemli bir husustur. Geldiği adada, Michael, gerçekten hissettiği için değil, daha çok bağlılık hissi ve sömürgecilikten kaynaklı yerine getirilmeyen tutkuları nedeniyle onu kendisine bağımlı olarak görür. Erkekliğinden ve kendine saygısından mahrum bırakılan Michael gerçekte hâkimiyetini yeniden kazanmak için Leila'yı kullanır. İngiltere'de Leila'nın durumu, hem cinsiyet hem de etnik köken temelinde ayrımcılığa maruz kaldığından doğal olarak daha da kötüleşmektedir. Çocuğu Calvin ile ilgilenmesi gerektiğinden, pratik olarak çalışamayan ve kocasına güvenmek zorunda kalan Leila'nın finansal güvenliği ve bağımsızlığı zedelenir.

Michael'ın beyaz bir kadınla ilişkiye girdiğini öğrendiğinde, Leila aslında ten renginin üzerinde oluşturduğu psikolojik etkiyi hissetmektedir. İngiltere'de kendisini aniden hiç olmadığı kadar siyahi olarak görmeye başlayan Leila, beyaz kadınlar karşısında adeta aynaya bile bakamayacak kadar kendisini yetersiz görmekte ve ten renginden dolayı utanmaktadır. İçine düştüğü bu aşağılık kompleksi nedeniyle kendinden ve etnik kimliğinden utanç duyması Leila'nın yaşamında derin yaralar açarak onu her gün biraz daha yaralamaktadır. Annesini kaybeden, kocası tarafından terk edilerek ihanete uğrayan ve yaşadığı parasızlıktan kurtulmak için çalıştığı işyerinin patronunun cinsel tacizi sonrası ikinci bir bebeğe hamile bırakılan Leila, kendisine İngiltere'yi hatırlatan tüm eşyalarından kurtulmaya karar verir ve en azından kendini güvende ve istenilen biri olarak hissettiği St. Kitts'e geri dönmeyi düşünür. Romanın sonu belirsiz olsa da, Leila'nın yeni ve daha iyi bir yaşam umutlarının ve hayallerinin yıkıldığı çok nettir. "Romanın sonunda, Leila'nın aşk, daha iyi bir yaşam ve mutluluk arayışı gerçekleşmemiş olarak kalır." (Goddard, 2001:156)

Londra'da gördüğü manzaralar karşısında şaşkına dönen Leila siyahi insanların nerede yaşadıklarını, ne sürdüklerini, ne giydiklerini veya taşıdıklarını hatırlamaya çalışarak geçmişin tanıklığını yapar. Bu yeni manzara karşısında kendisini bunalmış ve kalabalıklar içinde kaybolmuş hisseden Leila, ten rengi nedeniyle sürekli ötekileştirilmenin ve ayrımcılığa maruz kalmanın tarvmasını yaşar. Sosyal zorlukların yanında karşılaştıkları ırkçılık nedeniyle benliklerini kaybeden göçmenler ve siyahlar için kültürel travma kaçınılmaz bir so gibi durmaktadır. Karakterlerin birdenbire kesilen ve tamamlanamayan sözleri beklenmedik deneyimler yaşamamanın ve sonrasında kültürel ve toplumsal anlamda maruz kaldıkları travmanın kurbanları olmaları nedeniyle tamamlanamayan tanıklıklarını simgeler:

"Leila mektubu yırttı ve zarf zemine doğru yol aldı. Sevgili kızım, sanırım nereye gittiğimi biliyorsun ve neden ben... Leila elini gevşetti, sonra tekrar sıkı. Gözleri kelimelerin üzerinde dolaştı. Doktor bana tavsiye etti... Bir yerde bir Tanrı varsa... Şimdiye kadar mektubu o kadar sıkı tutuyordu ki, mürekkebi dışarıya sızdırmaya çalışıyormuş gibiydi. Annesi İngiltere'yi terk etmişti." (Phillips, 1985:69)

Romanın son kısmı, kış mevsiminin fiziksel soğukluğuna, aynı zamanda Karayipli siyahi göçmenlerin İngiltere'de muamele gördükleri soğukluğa sembolik olarak işaret eder. İnsan ilişkilerinin soğukluğunu ön plana çıkaran bu son bölümde insanların Leila'nın annesinin cenaze töreninde bile duygularını dışarıya yansıtma konusunda isteksiz tutumları dikkat çekmektedir. Siyahi bir insanın ölümüne üzülemeyecek kadar önyargılı ve ırkçı bir tutum içinde olan beyaz halkın bu insancıl olmayan tutumu karşısında Leila kendi travmatik durumunu sorgular. Geçmiş ve şimdiki zamanın birçok geri dönüşü içeren çapraz bir yapıda iç içe geçtiği ilk romanında Philips, "büyük tarihsel olayların önemini bireysel hayatların prizmasından kırılması gibi dolaylı olarak değerlendirmeye çalışır." (Okazaki, 1991:88) İlk romanı, Leila'nın terk edilmiş bir Londra evinde kimsesiz ve ikinci çocuğuna hamile kalmasıyla ve Leila'nın annesinin ölümünden kısa bir süre sonra sona erer. Sonun ve başlangıcın birleştirilmesi aslında romanın karmaşık yapısına dokunarak Leila'nın hayatındaki kronolojik olmayan bölümlere karşılık gelmektedir. "Başlangıç dediğimiz genellikle sondur. Ve son vermek, başlangıç yapmaktır. Son başladığımız yerdir." (Eliot, 1959:58)

2. CROSSING THE RIVER ROMANINDA PARÇALANMIŞ HAYATLAR VE DİASPORİK KİMLİKLER

Diaspora kimliğinin kararsızlıklarını ve çelişkilerini canlandırdığı *Crossing the River* romanında karakterler farklı yüzyıllardan ve konumlardan yankılanır, ancak deneyimleri mükemmel bir şekilde birbiriyle bağlantılıdır. İngiltere'nin en prestijli edebiyat ödülü olarak kabul edilen Booker Prize ödülüne de 1993 yılında aday gösterilen roman dört anlatıdan oluşmakta ve ekinleri bozulduğu için üç çocuğu Nash, Martha ve Travis'i köle tüccarı Bay Hamilton'a satan bir babanın içsel monoloğu üzerine kuruludur. Phillips, siyahların tarihinde büyük ölçüde kaydedilmeyen anıları okuyucunun zihninde canlandırmaya çalışır. Bu romanı yazmadaki temel amacının bütün olumsuzluklara rağmen insanın hayatta kalabileceğini göstermek olduğunu belirtir:

“Geride bırakılan Afrika dünyası ile insanların nehri geçtikten sonra girdikleri diaspora dünyası arasında bir bağlantı kurmak istedim. Sömürü, ıstırap ya da sefalete dayanan bir bağlantının aksine bir tür hayatta kalmaya dayalı olumlu bir bağlantı kurmak istedim. Her zaman bir şeylerin pürüzlü olduğu ve insanların etrafı sakinleştirmeyi ve hayatta kalmayı başardığı bir his olmuştur.” (Davison, 2009:24)

On dokuzuncu yüzyılda nispeten kısa bir zaman dilimini kapsayan Phillips'in *Cambridge* romanının aksine, *Crossing the River* iki buçuk yüzyıl sürer ve konuları dünyaya genelinde yayılmıştır. Çocuklarını köleliğe satan isimsiz bir baba geçmişin hatıraları ve çocuklarından ayrılma anı tarafından sık sık rahatsız edilir. Sesi, romanın üçüncü bölümünün köle kaptanı James Hamilton gibi, diğer uzlaşmaz seslerin içine serpiştirilmiştir. Ana hikâyeleri oluşturan baş kahramanlar Nash, Martha ve Travis'in anlatıları, köleliğin sayısız diasporik anlatılarından sadece bir kaçını yansıtmaktadır. Romanın başında ve sonunda isimsiz babanın Joyce'un da aralarında olduğu çocukları hakkında benzer ifadelerle konuşması onları unutamadığına ve travmanın tekrar eden döngüsüne işaret etmektedir:

“Bekliyorum. Ortak anıların çok dilli korusu tekrar yükselmeye başlarken dinliyordum ve Londra kulüplerinde büyük boy biralarını kaldıran insanların selamlarını aldığım konusunda ısrar ediyordum. Paris bulvarlarında, nevroitik ırklar arası dürtülerine (Fransızların adlandırdığı üzere) teslim olan insanların selamlarını alıyordum. Ama benim Joyce'um ve diğer çocuklarım sesleri acı dolu ama azimli, uzak kıyıların zorlukları karşısında hayata tutunacaklar.” (Phillips, 1993:235)

Transatlantik köle ticareti sırasında ve sonrasında Afrikalıların bir emek kaynağı olarak dağılımı, Afrika diasporası olarak bilinir. Afrika kıtasının dışındaki kendi topluluklarıyla Afrika kökenli insanlar da bu diasporanın bir parçası olarak anılır. Diasporanın neden olduğu yurtsuzluk ve yerinden edilmişlik deneyimlerinin ağırlıklı olarak yer aldığı romanda Phillips'in bakış açısı, bir yüzyıla, bir karaktere, bir ırksal gruba veya bir nesle sınırlı değildir. Bunu yapabildiğinin bir nedeni, Phillips'in kendisinin iki kez yer değiştirmiş olmasıdır. İki kez yerinden edilmiş olması aynı zamanda onun Karayip kimliğine de vurguda bulunduğu için kendi halkının durumunu daha iyi anlayabilmektedir.

Romanın ilk bölümünde, daha önce bir köle olan Nash Williams'ın çiftlik sahibi iyi niyetli hayır sever efendisi Edward Williams'ın emriyle Hristiyan bir misyoner olarak 1834'te Afrika'ya dönüşünün öyküsü anlatılmaktadır. Phillips'in, metin ve içerik boyutundaki bölünmelerle diasporayı tasvir edip geliştirdiği birinci bölümde geçmiş bölünmüş bir şekilde hatırlanır, karakterler bölünmüş bir hayat yaşar ve hikâyeler bu bölünmüşlüklerin birbirinin içine geçmesiyle birlikte geliştirilir. Çift kimliği yüzünden ortaya çıkan köksüzlük, ait olamama duygusu ve Afrika'daki zor yaşam koşulları, Nash'in atalarının toprağında kendini yabancı gibi hissetmesine neden olsa da "ne iklim ne yerel çatışmalar ne hastalık ne de herhangi başka bir zorluk Nash Williams'ı bu kutsal görevinden saptıramazdı." (Phillips, 1993:10)

Afrika kıtasında Amerikan kültürel değerlerini benimsediği için bir insan olarak tanınmayan, Amerika'da ise ten renginden dolayı özgür bir insan olarak kabul görmeyen Nash, Afrika'da eşini ve tek oğlunu kaybetmenin yarattığı travma sonrasında kültürel bir şok yaşar: "Aramızdan ayrılan biricik eşim Sally ve tek oğlum York ile cennette buluşup, sonsuza dek onlarla yaşamak istiyorum. Daha fazla belanın, mağrur çabaların, ayrılmanın olmayacağı ve sonsuza kadar Tanrı ile Hazreti İsa'ya şükürler edeceğimiz kutsanmış bir umut." (Phillips, 1993:26) Yerli Afrikalıları, vahşi inançlarından döndürerek Hristiyanlığı kabul etmeleri için eğitmekle görevlendirilen Nash, efendisi Edward Williams'a yazdığı mektuplarda kendisinin Afrika'daki yaşamı özümseyemediğini sürekli dile getirir. Edward'ın karısı Amelia kocasının bir köleyle mektup yoluyla da olsa iletişim kurmasının toplumsal hiyerarşi açısından kabul edilemez olduğunu düşündüğü için kimseye göstermeden Nash'in gönderdiği mektupları yok eder. Afrika'ya ayak bastıktan sonra Liberya'da tanık olduğu olaylar, efendisinden mektuplarına cevap almaması ve kendisini unutmaya başladığını düşünmesi Nash'in zihin dünyasında kırılmalara yol açar: "Bu süreci çok küçük düşürücü buluyorum ve eskiden sevdiğiniz kişiyi yani beni böyle zalimce terk etmenize sebep olacak ne tür bir kabahat işlediğimi bulamıyorum." (Phillips, 1993:60)

Nash'in Afrika'dan efendisi Edward'a yazdığı mektuplar sembolik olarak iletişimsizliği ve bu iletişimsizlik de beraberinde kendi anavatanında konuşup dertleşebileceği bir baba figürünün yokluğu hissini kendisinde uyandırdığından diasporik durumunu ifade etmektedir. Sevdiklerinden ve anavatanından uzakta olmanın kendisi Nash'in diasporik durumunun en önemli nedenidir. Nash beyazların bile kendisini Bay Williams olarak efendisinin soy ismiyle çağırılmalarından gurur duymasına rağmen aslından bir yandan da içine düştüğü aidiyetsizliğin ve köksüzlüğün kendisinde yol açtığı yerinden edilmişlik duygusunu yansıtır:

"Yerliler bu beyaz adamın doğruyu söylediğini sonunda kabul ettiler, çünkü benden çok hoşlandıklarını düşünüyorum. Daha geçen yıl, yerleşimcilerin üzerinde yerlilerin tahribatlarının intikamını almak için yapılan saldırıda, sahilin bu bölümündeki en güçlü ve popüler yerli kasabası alındı, yakıldı ve yerliler hızlı bir şekilde gönderildi, çünkü üstün olduklarını düşündükleri anda çok vahşi bir hale dönüşebiliyorlar. Beyazlar beni adımdan başka hiçbir şekilde adlandırmıyorlar. Ben Bay Williams'ım." (Phillips, 1993:32)

Beyaz Amerikan kültürünün değerlerine uygun olarak yetiştirildiği için hem bir Liberyalı olmasının imkânsız olduğunu düşünen hem de siyah ten rengine rağmen

bir Afrikalı olarak kendisini tanımlayamayan Nash diaspora olmayı seçer: “Amerika’ya dönmek için hiçbir yol olmadığı ve Afrikalı bir geçmişe bağlı olduğum için inançlarımı bırakıp, özgürce Afrika’nın yaşam tarzını yaşamayı seçtim.” (Phillips, 1993:62)

Romanın ikinci bölümü “West” köleliğe satılan bir diğer çocuk Martha hakkındadır. Bu bölüm siyah bir kadın olan Martha’nın kızı Eliza Mae ve kocası Lucas’ın bir müzayede esnasında köle olarak yeni sahiplerine satılması sonrası yaşadığı ayrılık travmasının kişiliğinde yarattığı tahribatı ele alır. Anılarına geri dönülerek kızını ve kocasını kaybetmenin Martha’nın kendisinde yarattığı ayrılık travması tasvir edilmektedir. Martha okuyucuya orada tam olarak ne olduğunu anlatmak için açık artırma anılarına geri dönerek yaşadığı travmayı zihninde yeniden canlandırır: “Eliza Mae’yi kaybettiği zamanki gibi. Anne. Anne. Eliza Mae bana doğru koştu ve elbisemin kenarını sıkıca kavradı. Eliza Mae’yi kendime doğru çektim ve elbisemin katları arasında küçük bedenini sakladım.” (Phillips, 1993:74)

Martha köleliğin korkunç deneyimlerini yaşadktan sonra yeni bir hayat kurmak için batıya California’ya gider. Martha’nın batıya doğru yapmak istediği bu yolculuğun arkasında yatan itici güç, bir kez daha kızını görebilme ve ona kavuşabilme arzusudur. Martha’nın mutlu bir aile yaşamına sahip olamaması ve ailesinde sürekli sıkıntılar yaşaması içinde bulunduğu diasporik durumdan kurtulmasını engelleyerek travmasının devamlılığına neden olmaktadır. Martha yaşadığı kayıplar sonrasında kendisini yaşadığı topluma ve aile hayatına yabancılaşmış hissederek, kendisine hiçbir mutluluk getirmeyen aksine hayal kırıklıkları ile dolu olan yaşadığı şehirden kaçıp kurtulmak ister. Kızının kaybetmenin yarattığı travma nedeniyle sürekli ona kavuşmanın hayalini kuran Martha, rüyasında kızının yaşadığı şehre dönmenin ve daha iyi yaşam koşulları içinde kızıyla mutlu bir şekilde yaşamaya dair duyduğu özlemin yansımaları rüyalarında görür:

“Martha kendi başına, elinde kıyafet çıkını tutarak batıya California’ya doğru seyahat ettiğini görür rüyasında. Orada, sosyal statüye sahip, uzun, sağlıklı bir zenci olan kızı Eliza Mae tarafından karşılanır. Birlikte geniş ve güzel bir mahalledeki Eliza Mae’nin konutuna doğru, çamurlu yollardan ilerleyerek giderler.” (Phillips, 1993:93)

Martha’nın hikâyesi, sürekli ayrılıkların psikolojik acısını ve kölelik sistemindeki insanların bir mal gibi alınıp satılması sonucunda ilişkilerin kesilmesini ele alır. Sonunda, California’ya giderken Colorado Bölgesi’nde terk edilmiş hâlde ölü olarak bulunur. Kölelerin kendi vücutları üzerinde herhangi bir yetkisi olmadığı gerçeği Martha’nın ölümünde açıkça görülmektedir. Martha’nın öldüğünde bile kendi bedeni ve kimliği üzerinde herhangi bir yetkisinin olmaması yaşanan travmanın boyutunu gösterir. Tek başına ölen Martha geride herhangi bir iz bırakmaksızın köle yolunda kaybolan diğer herhangi bir köle gibi yok olur: “Eğer Hristiyanlığa uygun bir defin gerçekleşecekse ona bir isim seçmek zorunda kalacaklardı.” (Phillips, 1993:93) Martha’nın ikisinde de insanlığını yitirmiş olduğu parçalanmış geçmişi ve içinde bulunduğu anın birbiri içine geçmesiyle, bu bölüm köleliğin ve diasporanın aile üzerindeki yıkıcı etkilerini gün yüzüne çıkarmaktadır.

Romana adını veren “Crossing the River” adlı üçüncü bölümde, Liverpool’dan Afrika’nın rüzgârın esen sahiline doğru yelken açan ve Ağustos 1752

ile Mayıs 1753 yılları arasında yola çıkan 'Duke of York' adlı köle gemisinin kaptanı olan John Hamilton'a ait bir kayıt defteri sergilenmektedir. Köleliğin olumsuz sonuçlarının sürekli kendisini tekrar ettiği bu bölüm, köleler tarafından yapılan ayaklanmalar, köleleri ve mürettebat çalışanlarını öldüren hastalıklar ile kölelerin maruz kaldığı insanlık dışı davranışlardan oluşur. Ölümle ve fiyatlarla yavaşlayan insan pazarının istikrarlı bir şekilde toparlanmasını anlatan bu bölümün odak noktası insanların sömürgeleştirilmesidir. Köle gemisine binmeye zorlanma süreci köle tüccarlarına satılan her bir Afrikalının deneyimlediği bir travma meydana getirmiştir.

Kölelerin insanlık dışı bir şekilde numaralandırılması, yüksek ateşli olmalarına rağmen satılması ve satın alınmasını anlatan Kaptan Hamilton'ın anlatısı, Afrikalıların köle ticaretine maruz kalmaları ve yaşadıkları diasporaya yönelik büyük bir eleştiridir. Mürettebatı onun yanı başında ölürken, kaptanın hayatının da ne kadar tehlike altında olduğu anlaşılmaktadır çünkü kendi sağlık durumu iyi değildir. Zengin ve beyaz bir erkek olarak kölelik tarihindeki egemen söylemin temsilcisi olan Hamilton haricinde gemideki diğer bütün köleler kendilerini belirsiz bir geleceğin ortasına bırakılmış durumda bulurlar ve bu da onların diasporik özneler olduklarını düşünmelerine yol açar.

Romanın "Somewhere in England" isimli dördüncü ve en uzun bölümü ırkçılık, toplumsal dışlanma ve ötekileştirme gibi konuları bir İngiliz köyünde yaşayan Joyce isimli Yorkshire'lı beyaz bir İngiliz kadınının siyahi Amerikalı bir asker olan Travis'le olan evliliği üzerinden ele alır. Diğer üç bölümde kölelik konusu ağır basarken bu bölümde köleliğin izlerini bulmak oldukça zordur. Gelişen olumsuz olayların çoğu İkinci Dünya Savaşı'nın sonucudur. Erkekler, eşleri ve çocukları evde kalıp hayat mücadelesi verirken; vatanları için savaşılmaya zorlanırlar. Doğrudan savaşa katılmayanlar da kendilerini savaşın dolaylı katılımcısı olarak bulurlar.

İkinci Dünya Savaşı'nda beyaz askerler tarafından kendisine yönelik ırkçı saldırıların kurbanı olan Travis, bugün Afrika diasporasını oluşturan sayısız ve isimsiz insandan biridir. Amerika'da siyahi olmanın olumsuzluklarını deneyimlediği ve gerçek anlamda insan haklarından faydalanamadığı için kendisini yeni bir arayış ve umut yolculuğuna sürükleyen Travis açısından savaş diasporadan kurtulmaktan çok insan olmanın ve insan olarak değer görmeyi kazanımlarını elde etmenin bir çabasıdır. Kendisi gibi savaşmak için İngiltere'ye gelen diğer askerler "küçük kayıp çocuklar gibi üzgün görünüyorlardı." (Phillips, 1993:129) Geldiği bölgedeki insanların siyahi olduğu için gözlerini üzerine diktiği ve davetsiz bir misafir olarak gördükleri Travis etrafında bazı siyahi askerler dışında konuşabileceği hiç kimseyi bulamamanın derin üzüntüsünü yaşar.

Greer, Amerikalı babası Travis ve İngiliz annesi Joyce'un evlenmesinden doğan bir çocuk olarak, kıtalar arası yer değiştirmeye dayanan Avrupa'nın yeni diasporasını temsil etmektedir. Greer, büyükbabasının anavatanı Afrika'yla olan bağları kopartmak zorunda kalması, annesinin İngiltere'den ve babasının da Amerika'dan toplumsal ve kültürel anlamda desteklerini kaybetmeleri sonucu diasporaya maruz kalan bir yetim olarak tasvir edilir: "Baba yok, anne yok. Sam amca yok. Yetim olarak İl Meclisinin bakımına veriliyordu." (Phillips, 1993:223)

Ağıtları romanı çerçevlendiren isimsiz Afrikalı bir babanın çocukları olarak Nash, Martha ve Travis'in kimliklerin ortak bir özelliği, birinin yaşamı üzerinde, travma ile işaretlenmiş bir kontrol eksikliğidir. Phillips'in tüm kahramanları,

kimliklerini, acı çeken etnik kökenlerinin yeniden ortaya çıkması yoluyla, ırkçı baskının travmatik hatıraları yoluyla müzakere etmeye çalışırlar.

3. SONUÇ

Yaşadıkları sosyal ve kültürel olaylar sonucunda psikolojik olarak büyük bir farkındalık geçiren Caryl Phillips travmatize olur ve aile çevresi ve toplum sınırları içinde veya dışında yaşadığı bu acı dolu deneyimlerini okuyucuyla paylaşır. Yabancı bir kültür ortamında bulunmanın iç dünyasında yarattığı huzursuzluk ve toplumda yaşadığı iletişim eksikliği yazarın aidiyet duygusu geliştirememesine neden olur ve bu da dolaylı olarak yazarın kimlik gelişimini olumsuz yönde etkiler. İngiliz toplumuna uyum sağlayabilmek için sahip olduğu sosyal ve kültürel mirasına yabancılaşmayı bile göze alan yazar tıpkı romanlarında temsil edilen karakterler gibi marjinalize edilip arada kalmışlık duygusunu yaşamaya mecbur bırakılmıştır.

Kimlik oluşumu ve onunla ilişkili toplumsal yapı, bireyler için zahmetli ve inşası çok uzun süren bir süreçtir. Eserlerindeki sömürgecilik, kölelik ve diasporik durum ana vurgu olarak kullanılsa da, karakterlerin bastırılmış deneyimlerini anlamak ve analiz etmek için travma teorisi kullanılmıştır. Birçok otobiyografik unsurun yer aldığı bu metinlerde, marjinalleştirilmiş karakterler ve anlatıcılar yerinden edilmenin travmasına ve etnik kimlik krizine maruz kalmaktadırlar, çünkü farklı etnik ve kültürel geçmişlerden gelmektedirler. Yerinden edilmenin ve dışlanmışlığın sert gerçeklerinden bir sığınağa ihtiyaç duyan Phillips'in kahramanları, travmanın gizli anlatılarını açıklayan geçmiş yaşamların hatıraları tarafından takip edilmekte ya da zulüm görmektedir. Egzotik bir dünyadan kapitalist ve modern bir dünyaya geçişin sancılarını anlatan bu romanlar anlatı açısından tarihsel olayların tekrarlanma ve bunlardan kurtulamama olasılıklarının değiştiğine tanıklık eder. Artık karakterlerin dünyaya bakış açılarında umutsuzluk yanında daha iyi bir dünya isteği de ön plandadır. Fakat geçmiş de hiçbir zaman peşlerini bırakmamaktadır.

Romanlardaki mağdur topluluğun üyeleri, toplu travmalarını geçmişe gömmüş, unutmüş gibi görünseler bile, gündelik hayatları, tutumları, davranışları ve çevreleriyle ilişki kuruş tarzlarındaki tutukluklar veya aşırılıklarla, gelenek göreneklerine sinen etkilerle, travmanın örtük izlerini kuşaktan kuşağa aktarırlar. Özellikle geçmişte yaşanıp bitmemiş, sürmekte olan toplumsal travmalarda, travma etkisinin kuşaklararası geçiş göstermemesinin imkansızlığı romanlarda vurgulanmaktadır. Mağdur topluluğun travmatik belleği, kuşaktan kuşağa, yeni travmatik yaşantılarla güçlenerek geçer. Topluluğun ortak travması çevresinde kurulmuş yalıtılmış topluluk kimliği, kendi içine dönük yüzünde, kimliğinin temel unsuru olan ortak travmayı sürekli canlı tutarak kendini pekiştirir.

Eve dönmek Phillips'in romanları boyunca sadece anavatan için bir geri dönüş değil, aynı zamanda travmadan kurtulmak için tedavi edici bir etki işlevi de görmektedir. Karakterler gerçek bir geri dönüş için bir istek ifade edebilirken, aslında kendilerini evlerinde hissettirebilecek, acılarını hafifletebilecek bir yol arayışı içindedirler. Parçalanmış kimlikleriyle müzakere etmek ve başa çıkmak için, bazı karakterler kayıp veya sınır dışı edilen aile üyeleriyle, köleliğe satılan çocuklarıyla yeniden bir araya gelmeye çalışırlar. Bir aile üyesini aramak, ev arayışı ve diasporadan kurulmak için bir metafor haline gelir. Hayallerinde daima

değişmeden ve sabit olarak bekleyen geçmişe dönme, onlar için eve gitmek sömürgeciliğin ve köleliğin acılarının son bulması anlamına gelmektedir.

Yerinden edilme ve sabit bir kimlik nosyonundan yoksun olma sömürge ve kölelik geçmişi olan insanların benlik algısını etkileyen önemli bir faktördür. “Geçerli ve aktif bir benlik algısı; göç, kölelik deneyimi, sürgün, veya ‘gönüllü’ olarak sözleşmeli işten ayrılma sonucunda gerçekleşen yer değiştirme ile aşınabilir. Veya kültürel aşağılanma yoluyla bilinçli ya da bilinçsizce yerli kişilik ve kültürü daha üstün sayılan bir ırk veya kültür modeli tarafından tahrip edilir” (Ashcroft, vd. 1989:9) Romanlardaki karakterleri aracılığıyla bu gerçeğe ışık tutan Phillips, beyaz kültür tarafından öteki olarak tanımlanan siyahilerin bu kültürden dışlanmasının problemlerini yansıtır. Eserlerinde hem kendisinin hem de kendi halkının geçmişinden izlekler sunan Phillips, geçmişin unutulup kenara atılamayacak kadar kıymetli bir hazine olduğunu düşünür:

“Benim hissiyatım, her zaman geçmişle sürekli bir ilişkinin olacağıdır, çünkü bu sizin kan akışınızın bir parçasıdır, bu sizin kişiliğinizin bir parçasıdır ve bu yüzden ondan asla vazgeçemezsiniz. Bir yazarsanız, kişinin geçmişine sırtını dönmek gerçektense sorumsuzca bir davranış olduğuna inanıyorum. Çünkü ister beğenin ister beğenmeyin, geçmiş aslında sizi siz yapan şeydir.” (Clingman, 2009:107)

Kaynakça

Ashcroft, Bill, Gareth, Griffiths, Tiffin, Helen (1989). *The Empire Writes Back: Theory and Practice in Post-Colonial Literatures*, London: Routledge and Kegan Paul.

Clingman, Stephen (2009). “Other Voices: An Interview with Caryl Phillips”, *Conversations with Caryl Phillips*, Edt. Renee T. Schatteman, University Press of Mississippi.

Craps, Stef, Buelens, Gerd (2008). “Introduction: Postcolonial Trauma Novels.” *Studies in the Novel*, S. 40:1&2, s. 1-12.

Davison, Carol Margaret (2009). “CrissCrossing the River: An Interview with Caryl Phillips”, *Conversations with Caryl Phillips*, Edt. Renee T. Schatteman, University Press of Mississippi.

Eliot, Thomas Stearns (1959). “Little Gidding”, *Four Quartets*, London: Faber and Faber.

Freud, Sigmund (2013). “Psikanalize Giriş”, çev. K. Şipal, *Nevrozlar*, Ankara: Say Yayıncılık.

Goddard, Horace I. (2001). “Travel discourse in Caryl Phillips’s *The Final Passage* and *A State of Independence*.” *Kola* 21.1, s.149-162.

Herman, Judith (2015). *Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları, Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre*, çev. Tamer Tosun, İstanbul: Literatür Yayınları.

Jaggi, Maya (1994). "Crossing The River: Caryl Phillips talks to Maya Jaggi", *Wasafiri*, C.10.20, s.25-29.

King, Bruce (2004). *The Internationalization of English Literature*, Oxford: Oxford University Press.

Ledent, Bénédicte (2002). *Caryl Phillips*, New York: Manchester University Press.

Nyitsotemve, Nah Charles (2009). "Signposts of Alterity." *The Indian Review of World Literature in English*, C.5.2, s.1-7.

Okazaki, Hank (1991). "On Dislocation and Connectedness in Caryl Phillips's Writing", *Journal of West Indian Literature*, C. 6.2, s.88-96.

Phillips, Caryl (1985). *The Final Passage*, London: Faber&Faber.

Phillips, Caryl (1993). *Crossing the River*, London: Bloomsbury Publishing.

Phillips, Caryl (1999). "A Dream Deferred: Fifty Years of Caribbean Migration to Britain", *Kunapipi*, C.21.2, s.106-108.

Phillips, Caryl (2001). *A New World Order*, London: Secker and Warburg Random House.

Visser, Irene (2011). "Trauma Theory and Postcolonial Literary Studies.", *Journal of Postcolonial Writing*, C.47.3, s.46-52.

Yelin, Louise (2009). "An Interview with Cary Phillips", *Conversations with Caryl Phillips*, Edt. Renee T. Schatteman, University Press of Mississippi, s.240-252.